

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: 'Een lange nacht van chaos en troosteloosheid'

Auteur: Julius van der Poel

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 45.1, 60-61.

© 2023 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

ISSN 0165-7518

Skript Historisch Tijdschrift is een wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

‘EEN LANGE NACHT VAN CHAOS EN TROOSTELOOSHEID’

In *Rusland. Revolutie en Burgeroorlog* presenteert de Britse historicus Antony Beevor een grondige geschiedenis van de Russische Burgeroorlog (1917-1921). In een chronologisch gestructureerd en vlot geschreven verhaal toont Beevor hoe de chaos en onvrede over het Russische optreden in de Eerste Wereldoorlog een lange periode inluidde van opstand, revolutie en broedertwist. Wat volgde was een tijd van volledige wetteloosheid, ongekende gewelddadigheid en de ineenstorting van het voormalige tsarenrijk. De tragedie kostte uiteindelijk aan ruim twaalf miljoen mensen het leven. Terecht typeert Beevor zijn onderwerp met de woorden van de Russische schrijver en filosoof, Alexander Herzen, als ‘een lange nacht van chaos en troosteloosheid’.

Waar de geschiedenis van de Russische Revolutie meermaals uitvoerig is verteld, bestaan er in de Engelstalige literatuur opvallend weinig overzichtswerken van de burgeroorlog en Beevors monografie is daarom een welkome aanvulling. Het boek is duidelijk bedoeld als een eerste kennismaking met het onderwerp van de Russische burgeroorlog. Beevor verspilt geen tijd aan een lange historiografische uiteenzetting over de verschillende zienswijzen over de oorlog, noch vervalt hij in eindeloos gemijmer over zaken als periodisering, definities of theoretische kaders. In plaats daarvan plaatst hij zijn lezer onmiddellijk in de laatste dagen van een ziek tsarenrijk, dat verwikkeld raakte in een oorlog die het

onmogelijk kon winnen. Beevor heeft een goed leesbaar boek geschreven, dat geen moment verveelt en de aandacht vast weet te houden, maar het is jammer dat het boek een bondige introductie mist. Bij een dergelijk complex conflict als de Russische Burgeroorlog is het belangrijk de nieuwe lezer te laten weten waar hij of zij aan begint.

Als militair historicus blinkt Beevor uit in het beschrijven van militaire campagnes, veldslagen en manoeuvres. *Rusland. Revolutie en Burgeroorlog* is in wezen dan ook een traditionele militaire geschiedenis, wat wel wat vraagt van de lezer. De opsomming van regimenten, commandanten en generaals kan overweldigend zijn. ‘Waar was ook alweer het tweede kozakkenleger in het najaar van 1917?’ Hoewel het boek voorzien is van een aantal handige kaarten, zijn het er niet genoeg om de grote hoeveelheid oorlogsbewegingen aan meerdere fronten effectief te visualiseren. Gelukkig heeft Beevor een geweldig oog voor detail en verweeft hij talloze persoonlijke verhalen, brieven en memoires door zijn verhaal en voorziet hij elk belangrijk figuur van opmerkelijke karaktertrekken. Op amuse wijze omschrijft hij bijvoorbeeld de Poolse Felix Dzerzinski, hoofd van de Bolsjewistische geheime dienst, als een lange en magere man met een ‘ascetisch en enigszins El-Greco-achtig gezicht, met de pluizige baard van een tovenaars en hangende oogleden’ die ‘in naam van de Revolutie zelfs zijn eigen moeder niet zou sparen.’

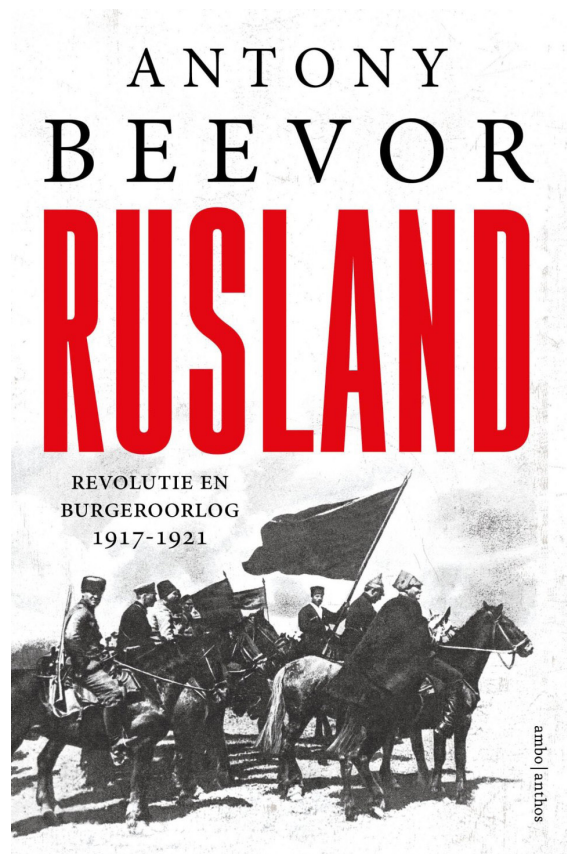
De lezer vergeet bijna dat het hier gaat om de man die voor een groot deel verantwoordelijk was voor de Rode Terreur.

Wat opvalt in Beevors beschrijving van de Russische Burgeroorlog, is de aandacht voor de ongeken- de gewelddadigheid die door alle partijen grootschalig werd ingezet als een terreurmiddel. Zijn boek staat bol van beschrijvingen van haast ongelofelijke gruweldaden. Voor de verklaring van dit geweld wijst Beevor op de ineenslorting van enige mate van gezag of controle. Van de Baltische Zee tot Siberië en het Verre Oosten heersten neo-feodale heersers met kleine privilèges over delen van het voormalige keizerrijk. Daarnaast waren de verschillende partijen vastberaden de tegenstander volledig te vernietigen en zagen ze hun tegenstanders niet als mensen, maar als ‘ongedierte’ of ‘parasieten’. De bolsjewieken van Lenin zetten alles op alles de chaotische en ongemakkelijke coalitie van tsaristische legerofficieren, charismatische boerenleiders, nationalist en socialisten te verslaan. Daarbij werd niets en niemand gespaard. ‘Plunder de plunders’ had Lenin gezegd en hij prees de burgeroorlog als de ‘scherpste vorm van klassenoorlog’. Maar ook de Witten maakten zich schuldig aan grootschalige gruweldaden. Een tsaristische soldaat schreef hoe zijn commandant het verbod gevangenen dood te schieten, maar dat deze, om kogels te sparen, met de sabel of de bajonet moesten worden gedood. Aan alle kanten werd verkracht, vernield en willekeurig vermoord.

Desondanks waren het volgens Beevor de bolsjewieken die ongeëvenaard waren wanneer het ‘meedogenloze onmenselijkheid betrof’. Lenin wilde het oude Rusland vernieuwen, en dacht het daarvoor eerst te moeten verbranden. Maar toen het oude rijk tot de grond was afgebrand, werd duidelijk dat het niet meer tot leven kon worden gewekt. *Rusland. Revolutie en Burgeroorlog* is daarmee een onderhoudende en vlot geschre-

ven monografie boordevol interessante details.

Julius van der Poel studeerde geschiedenis en Russisch aan de Universiteit Leiden. Momenteel volgt hij de research-master Middeleeuwse en Vroegmoderne geschiedenis aan dezelfde universiteit.

Antony Beevor, *Rusland. Revolutie en Burgeroorlog* (1917-1921), Ambo|Anthos, 2022, ISBN: 9789026360152; paperback; 544 pagina's; 45,-.